

ouderdomspensioen, hetwelk in een Lid-Staat krachtens artikel 27 ontstond, op een zelfde richtdatum, gelijktijdig vast te stellen met een ander ouderdomspensioen, waarop het recht in een andere Lid-Staat nog niet ontstond, of waarop aanspraak werd verkregen in een andere Lid-Staat, wiens wetgeving de betrokkene veroorlooft uitstel van de vaststelling te verzoeken.

Zie Samenvatting no. 3, zaak 9-67, Jurisprudentie, Deel XIII, blz. 286.

4. Het stelsel van de artikelen 27 en 28 van Verordening no. 3 hetwelk, zulks in overeenstemming met de doelstellingen van artikel 51 van het Verdrag, beoogt de migrerende werknemer de voor-

delen te verzekeren welke aan de verschillende gedeelten van zijn loopbaan verbonden zijn, mag behoudens een uitdrukkelijke, niet met de doelstellingen van het Verdrag strijdige derogatie, niet worden toegepast in dier voege dat de migrerende werknemer van een deel der rechten welke hij aan de wetgeving van een Lid-Staat ontleent, wordt beroofd.

De pensioenaanvraag bij een instelling van een Lid-Staat houdt geen afstand in van een keuze-recht hetwelk in de wettelijke regelingen der andere Lid-Staten aan de betrokken werknemers wordt toegekend. De bepaling van het tijdstip, waarop deze keuze moet worden gedaan, behoort tot de competentie der nationale autoriteiten.

---

In de zaak 11-67 :

betreffende het door de Belgische Raad van State krachtens artikel 177 van het Verdrag tot oprichting der E.E.G., tot het Hof van Justitie gericht verzoek om een prejudiciële beslissing over de interpretatie van artikel 28 van Verordening no. 3 van de Raad van de E.E.G., inzake de sociale zekerheid van migrerende werknemers (Publikatieblad van de Europese Gemeenschappen van 16 december 1958, blz. 561 e.v.), en van artikel 30 van Verordening no. 4 van de Raad van de E.E.G., strekkende tot uitvoering en aanvulling van de bepalingen van voornoemde Verordening no. 3 (Publikatieblad van de Europese Gemeenschappen van 16 december 1958, blz. 597 e.v.), in het voor bovenbedoelde Raad van State aanhangige geding tussen :

DE RIJKSDIENST VOOR WERKLIEDENPENSIOENEN

en

MARCEL COUTURE

wijst

HET HOF VAN JUSTITIE,

samengesteld als volgt :

R. Lecourt, President,  
A. M. Donner, Kamerpresident,  
A. Trabucchi, R. Monaco en J. Mertens de Wilmars  
(Rapporteur), Rechters,  
Advocaat-Generaal : K. Roemer,  
Griffier : A. Van Houtte,

het volgende

## A R R E S T

### TEN AANZIEN VAN DE FEITEN EN HET RECHT

I — De aan het geding ten grondslag liggende feiten

Overwegende dat Marcel Couture, van Belgische nationaliteit, geboren 17 juli 1899, verblijf houdende in Frankrijk, achtereenvolgens als werknemer 1 jaar in België en 13 jaar in Frankrijk verzekerd is geweest;

dat hij op 5 mei 1960, terwijl hij in Frankrijk bleef werken, bij de Franse instelling van sociale zekerheid van zijn verblijfplaats een verzoek tot toekenning van pensioen heeft ingediend;

Overwegende, dat betrokkene met ingang van 1 oktober 1960 een pensioen heeft ontvangen, berekend naar verhouding van de door hem in Frankrijk vervulde tijdvakken tot de totale duur van zijn onder de Belgische en Franse wettelijke regelingen vervulde tijdvakken;

dat, toen de Rijksdienst voor werkliedenpensioenen, een Belgische instelling voor sociale zekerheid, van het verzoek van betrokkene aan de Franse administratie bericht had ontvangen, deze dienst de aanvraag heeft beschouwd als een verzoek om een vervroegd Belgisch pensioen en ook zijnerzijds het gedeelte van het vervroegde pensioen naar verhouding tot de volledige loopbaan van de belanghebbende heeft berekend;

dat, daar in België het tussen de 60 en 65-jarige leeftijd verleende pensioen, voor elk jaar dat vervroegde uitkering plaats heeft, met 5 % wordt verlaagd en belanghebbende in 1960 61 jaar oud was, het pensioenbedrag derhalve met 20 % werd verlaagd;

dat de Belgische wetgeving zich bovendien verzet tegen de uitkering van een pensioen, indien de begunstigde weigert zijn beroepswerkzaamheden (losse werkzaamheden daaronder niet begrepen) te staken;

dat derhalve het Belgisch pensioen, hetwelk, in verband met de toekenning waartoe de Belgische instelling voor sociale zekerheid zich in 1960 verplicht achtte, op een lager bedrag werd vastgesteld, niet aan belanghebbende werd uitgekeerd, daar deze nog beroepswerkzaamheden uitoefende;

dat bedoeld pensioen door de Belgische instelling bovendien met toepassing van artikel 28, lid 1, sub b, van Verordening no. 3 pro rata werd berekend;

dat de bijzondere Commissie van beroep, van deze zaak kennis nemende, op 25 oktober 1963 besliste dat het standpunt van de Belgische instelling in casu onjuist was, daar betrokkene geen verzoek om vervroegd pensioen had ingediend, hetwelk „aan de vrije keus van de belanghebbende is overgelaten en waartoe hij al dan niet kan overgaan”;

dat de Rijksdienst van deze beslissing in hoger beroep ging bij de Hoge Commissie voor pensioenen, die op 5 maart 1965 de beslissing van de bijzondere Commissie van beroep, dat belanghebbende geen pensioen had verlangd hetwelk ten laste van België komt, bevestigde;

dat de Hoge Commissie voorts vaststelde, dat aan betrokkene, daar hij zijn beroepswerkzaamheden niet heeft gestaakt, geen uitkering kan worden gedaan en dat hij derhalve niet aan de wettelijke voorwaarden voor een Belgisch pensioen voldoet zodat „op hem artikel 28, lid 1, sub f, van Verordening no. 3 toepasselijk is”;

dat de Rijksdienst voor werkliedenpensioenen op 20 juli 1965 bij de Belgische Raad van State een beroep aanhangig maakte tot vernietiging van laatstgenoemde uitspraak;

dat de Raad bij arrest van 24 maart 1967 aan het Hof de zes volgende vragen heeft voorgelegd :

#### *Eerste vraag*

Is de werknemer, die achtereenvolgens of afwisselend tijdvakken van verzekering ingevolge de wettelijke regeling van twee of meer Lid-Staten heeft vervuld en voor wie samentelling dier tijdvakken ter verkrijging van het recht op uitkeringen in geen dier staten noodzakelijk is, gerechtigd te kiezen tussen de in artikel 28 van Verordening no. 3 voorziene wijze van berekening en die voortvloeiende uit toepassing van de wettelijke regelingen waaronder hij bedoelde tijdvakken heeft vervuld, ofwel : verzet de mogelijkheid om de in artikel 28 van Verordening no. 3 voorziene wijze van berekening op die werknemer toe te passen zich tegen toepassing van de wettelijke regelingen onder welke hij de tijdvakken van verzekering heeft vervuld ?

#### *Tweede vraag*

Wanneer de werknemer gerechtigd is tot de in de eerste vraag omschreven keuze, hoe moet dan — in aanmerking genomen dat in de Veror-

deningen nos. 3 en 4 de uitoefening van dat keuzerecht niet wordt geregeld — een bij het bevoegde orgaan van één der Lid-Staten ingediende aanvraag, gebaseerd op tijdvakken van verzekering vervuld onder de wettelijke regeling van twee of meer Lid-Staten, worden opgevat? En met name: moet zodanige aanvraag in die zin worden verstaan, dat betrokkene geen gebruik wenst te maken van het recht toepassing te zijnen behoeve te verlangen van de — mogelijk gunstiger — wettelijke regeling dier staten? Of moet een dergelijk verzoek juist geacht worden in te houden, dat noodzakelijkerwijs het gunstigste stelsel wordt toegepast?

*Derde vraag*

Wanneer een aanvraag als in de tweede vraag bedoeld geacht moet worden een verzoek om toepassing van het gunstigste stelsel in te houden, moet het dan ook geacht worden naar behoren bij ieder der nationale organen te zijn ingediend, niet zozeer met het oog op het in Verordening no. 3 bedoelde proratiseringsstelsel als wel ten einde zich de wellicht ruimere aanspraken, voortvloeiende uit de door het orgaan toe te passen nationale wettelijke regeling te zien toegekend?

*Vierde vraag*

Wanneer de werknemer gerechtigd is tot de in de eerste vraag omschreven keuze en een aanvraag als in de tweede vraag genoemd geacht moet worden bij ieder der nationale organen te zijn ingediend met het oog op de eventuele toepassing van de wettelijke regeling van ieder der staten, op welk tijdstip moet hij bedoeld keuzerecht dan uitoefenen? Mag hij wachten totdat hij definitief — dat wil zeggen nadat zijn rechtsmiddelen zijn uitgeput dan wel van dezelve geen gebruik is gemaakt — zekerheid zal hebben verkregen omtrent de rechten welke hij zowel aan de toepassing van artikel 28 van Verordening no. 3 als aan die van de verschillende nationale wettelijke regelingen kan ontleen?

*Vijfde vraag*

Wanneer de werknemer niet de in de eerste vraag bedoelde keuze heeft, heeft dan een door hem overeenkomstig artikel 30, lid 1, van Verordening no. 4 ingediende pensioenaanvraag noodzakelijkerwijs mede betrekking op uitkeringen, waarop in een staat waar hij tijdvakken van verzekering heeft vervuld een korting wordt toegepast, daar deze uitkeringen vroegerd werden aangevraagd?

*Zesde vraag*

Wanneer de werknemer niet de in de eerste vraag bedoelde keuze heeft, heeft dan een door hem overeenkomstig artikel 30, lid 1, van Verordening no. 4 ingediende pensioenaanvraag noodzakelijkerwijs mede betrekking op uitkeringen, welke in een staat, waar hij tijdvakken van verzekering heeft vervuld, afhankelijk zijn gesteld van een verklaring van betrokkene, dat hij zijn werkzaamheden zal staken, terwijl de wettelijke regeling van de andere staat zulks niet verlangt?

dat voornoemd arrest van 24 maart 1967 via de gebruikelijke ambtelijke weg op 21 april 1967 ter Griffie van het Hof werd ontvangen;

dat de Commissie van de Europese Gemeenschappen, de Lid-Statens en de partijen in het geding voor de Belgische Raad van State overeenkomstig artikel 20 van het Protocol betreffende het Statuut van het Hof van Justitie der E.E.G. werden uitgenodigd hun opmerkingen in te zenden;

dat de Belgische Regering, de Rijksdienst voor werkliedenpensioenen en de Commissie der Europese Gemeenschappen memoriën hebben ingediend;

dat laatstgenoemde Commissie bij de mondelinge behandeling ter terechtzitting van 17 oktober 1967 werd gehoord;

dat de Advocaat-Generaal ter zitting van 8 november 1967 conclusie heeft genomen;

## II — De overeenkomstig artikel 20 van het Hof ingezonden opmerkingen

### A — *Ten aanzien van de eerste, tweede, derde en vierde vraag*

Overwegende dat de *Belgische Regering*, opmerkt, dat de vragen 2, 3 en 4 van subsidiaire aard zijn en slechts antwoord behoeven in geval aan de werknemer inderdaad een optie zou worden toegekend;

dat de werknemer volgens de Belgische Regering niet het recht heeft te kiezen tussen de in artikel 28 van Verordening no. 3 voorziene berekeningsmethode en die welke aangewend wordt krachtens de wetgevingen waaronder hij de verzekeringstijdvakken heeft vervuld; dat, integendeel, de berekeningswijze van voornoemd artikel 28 de toepassing van bedoeld wettelijke regelingen uitsluit;

dat Couture, die in België en Frankrijk aan de gestelde voorwaarden voldoet, dan ook niet toepassing van artikel 28, lid 1, sub f, van Verordening no. 3 kan verlangen;

dat de betrokkene krachtens artikel 28, lid 4, dier verordening, voor zover hij een beroep mag doen op de bepalingen van het derde hoofdstuk van Titel II: „Ouderdom en overlijden (pensioen)”, geen aanspraak kan maken op een pensioen, berekend overeenkomstig de beide desbetreffende nationale wettelijke regelingen;

dat, ware dit anders, de bepalingen van artikel 28, lid 3, van Verordening no. 3 overbodig zouden zijn;

Overwegende dat de *Rijksdienst voor werkliedenpensioenen* allereerst stelt dat blijkens 's Hof's arrest van 15 juli 1964 in de zaak 100-63 de artikelen 27 en 28 van Verordening no. 3 „slechts van toepassing zijn in zoverre de verordeningen toestaan de belanghebbenden uitkeringen te verze- ren ten minste gelijkwaardig aan het totaal van die, waarop zij, los van de Verordeningen nos. 3 en 130 van de Raad der E.E.G., krachtens de nationale wetgeving van elk der betrokken landen aanspraak zouden hebben”;

dat uit dit arrest geenszins blijkt, dat de betrokkenen een keuzerecht zouden hebben, doch slechts dat de toepassing van bedoelde artikelen uiteindelijk onderworpen is aan de voorwaarde, dat zij ertoe zal leiden, dat aan de betrokkenen ten minste uitkeringen worden verstrekt welke gelijk zijn aan het totaal van die waarop de pensioengerechtigden in elk der landen aanspraak zouden kunnen maken;

dat de auteurs van de Verordeningen nos. 3 en 4 van de Raad van de E.E.G. het keuzestelsel niet hebben gewild;

dat het woord „keuze” immers slechts voorkomt in de artikelen 14 en 14 bis van de Verordening no. 3 en de artikelen 12 en 13 van de Verordening no. 4 en slechts ziet op de mogelijkheid te kiezen tussen de toepassing van de wettelijke regeling van het land waar zij werkzaam zijn en die van hun land van herkomst (of van het land waar zij het laatst verzekerd waren);

dat het niet de bedoeling van het Hof geweest kan zijn een eenmaal afgeschafte stelsel weer van kracht te doen worden, nu deze afschaffing niet in strijd was met de artikelen 48 tot en met 51 van het E.E.G.-Verdrag;

dat in voornoemde zaak 100-63 (van der Veen) — voor zover van toepassing op het onderhavige geval, waarin op de Belgische wetgeving moet worden gelet — de bepalingen der Verordeningen nos. 3 en 4 in beginsel van toepassing worden verklaard;

dat de bepalingen der nationale wettelijke regelingen slechts in de plaats zouden mogen treden van die der Verordeningen nos. 3 en 4, indien gebleken zou zijn, dat het totaal der uitkeringen welke de betrokkenen in elk der landen krachtens de op hen toepasselijke nationale wetgeving, los van de Verordeningen nos. 3 en 130 van de Raad van de E.E.G. — en uiteraard rekening houdend met de eventuele bepalingen van nationaal recht betreffende het verbod van cumulatie, de reductie wegens vervroegde aanvraag, enzovoort —, het bij toepassing der berekeningsmethode van artikel 28 van Verordening no. 3 verkregen resultaat zou overschrijden;

Overwegende dat de *Commissie van de Europese Gemeenschappen* allereerst opmerkt, dat de Raad van State blijkens de *bewoordingen van zijn eerste vraag* is uitgegaan van het geval, dat voor het verkrijgen van het recht op uitkering in geen der betrokken Lid-Statens een samentelling van de verzekeringstijdvakken nodig is;

dat volgens de door de Commissie ingewonnen inlichtingen verzoeker in Frankrijk op 1 april 1960 54 kwartalen had vervuld;

dat zonder samentelling in Frankrijk bij 13 verzekeringsjaren geen recht op pensioen ontstaat, daar de bij artikel 335 van de Code de sécurité sociale vereiste wachttijd 15 jaar, of 60 kwartalen bedraagt;

dat het recht in Frankrijk eerst op 1 oktober 1960 verkregen werd door bijtelling van vier Belgische en twee Franse extra kwartalen (tweede en derde kwartaal van 1960), waardoor wordt verklaard dat de uitkering van het Franse gedeelte van het pensioen tot deze datum, 1 oktober 1960, werd uitgesteld;

dat België daarentegen geen wachttijd kent, zodat één jaar van verzeke-

ring (voor de berekening is het jaar rekeneenheid) recht geeft op een evenredig pensioen;

Overwegende dat de Commissie met betrekking tot de *vragen 1, 2, 3 en 4* opmerkt, dat de verzekerde niet kan kiezen tussen de toepassing van de bepalingen van artikel 28 van Verordening no. 3 enerzijds en toepassing van de nationale wettelijke regelingen anderzijds, waardoor de sub 2, 3 en 4 gestelde vragen komen te vervallen;

dat toch het in Verordening no. 3 (artikelen 14 en 14 bis) bedoelde keuzerecht slechts op één der nationale wettelijke regelingen ziet, doch daarentegen geen optie mogelijk is waardoor de toepasselijkheid der verordeningen wordt uitgesloten, ten aanzien waarvan artikel 189 van het Verdrag bepaalt, dat zij *verbindend* zijn in al hun onderdelen en rechtstreeks toepasselijk in elke Lid-Staat;

dat volgens de Commissie de instellingen van sociale zekerheid niettemin *gehouden* zijn tot een bepaalde berekeningswijze voor ouderdomspensioenen wanneer, gelijk de Raad van State bij zijn eerste vraag stelt, een samentelling van tijdvakken voor het ontstaan van het recht op uitkering in elk der betrokken staten niet nodig is;

dat toch volgens voornoemde zaak 100-63 (van der Veen) artikel 28 van Verordening no. 3 niet los van artikel 27 mag worden toegepast (Jurisprudentie, Deel X, blz. 1180) en slechts van toepassing is in geval van het verkrijgen, het behoud of het herstel van het recht op uitkering bedoeld bij artikel 27 (Jurisprudentie, Deel X, blz. 1185);

dat de Commissie, gezien de bijzondere kenmerken van het onderhavige geval, van oordeel is dat de pro rata-berekening van artikel 28 mogelijk geacht moet worden aangezien samentelling nodig was;

dat evenwel in de bij de eerste vraag omschreven situatie, waarin het recht in alle betrokken Lid-Statens ontstond, toepassing van artikel 28, gelet op het arrest in de zaak 100-63, niet gerechtvaardigd zou zijn;

dat in casu het Belgisch pensioen geen wijziging ondergaat, hetzij de pro rata-berekening wordt toegepast of niet;

dat betrokkene alleen reeds op grond van de Belgische wetgeving recht heeft op een pensioen evenredig aan de verzekeringsduur en dat de pro rata-berekening van een dergelijk type van pensioen op het bedrag daarvan niet van invloed is en tot gelijk resultaat leidt als toepassing van de directe berekening;

dat de Commissie samenvattend van oordeel is dat op de vragen 1 tot 4 dient te worden geantwoord, dat Verordening no. 3 de verzekerde niet het recht toekent te kiezen tussen toepassing van de verordening en toepassing van de nationale wettelijke regelingen, hetgeen evenwel geen ander gevolg heeft dan dat de desbetreffende bepalingen van de verordening, juist geïnterpreteerd, moeten worden toegepast, hetgeen niet in alle gevallen tot een pro rata-berekening behoeft te leiden;

Overwegende dat de Commissie der Europese Gemeenschappen ter terechtzitting van 17 oktober 1967 nog enkele gevolgtrekkingen heeft ge-

maakt uit de door het Hof op 5 juli 1967 nà de redactie van haar bovenbedoelde memorie gewezen arresten 1-67 (Ciechelski) en 2-67 (de Moor);

dat zij uit deze rechtspraak, alsmede uit het arrest in de zaak 100-63, (van der Veen) afleidt, dat de pro rata-berekening van een in een Lid-Staat verschuldigd pensioen slechts in twee gevallen geoorloofd is;

dat het eerste geval zich voordoet, wanneer het recht op een door een instelling van sociale zekerheid verschuldigd pensioen niet zou ontstaan alleen reeds uit hoofde van de verzekeringstijdvakken onder de door dit orgaan toegepaste wetgeving vervuld en het derhalve om dit recht te doen ontstaan, nodig is de in het buitenland vervulde tijdvakken samen te tellen;

dat het tweede geval intreedt wanneer het recht op pensioen reeds ontstaat uit hoofde van de tijdvakken vervuld onder de wetgeving welke de instelling toepast, dus *zonder samentelling*, doch waarbij *bepaalde tijdvakken samenvallen*, dat wil zeggen dat de uitkering betrekking heeft „op tijdvakken welke reeds door de bevoegde instelling van een andere Lid-Staat voor de berekening van het bedrag der uitkeringen in aanmerking genomen” in welk geval de pro rata-berekening noodzakelijk is ten einde cumulatie van uitkeringen voor een en dezelfde periode te vermijden;

dat de Commissie, deze rechtspraak op het onderhavige geval toepasende, vaststelt dat de samentelling der Belgische tijdvakken weliswaar nodig was om het recht op pensioen in Frankrijk te doen ontstaan, doch dat zulks de pro rata-berekening van het pensioen in een andere Lid-Staat, in het onderhavige geval België, niet rechtvaardigt;

dat 's Hof's rechtspraak zich derhalve in casu verzet tegen een pro rata-berekening van het Belgische pensioen;

dat er evenwel op moet worden gewezen, dat in de onderhavige zaak, evenals in alle gevallen waarin de pensioenen uitsluitend in verhouding tot de verzekeringsduur worden berekend, de pro rata-methode en de direct berekening beide tot hetzelfde resultaat leiden;

#### B — *Ten aanzien van de vijfde vraag*

Overwegende dat de *Belgische Regering* stelt, dat *het door Couture ingediende* verzoek om pensioen noodzakelijkerwijs de uitkeringen tot voorwerp heeft waarop, in een staat waar hij verzekeringstijdvakken heeft vervuld, een reductie wordt toegepast wegens vervroegde aanvraag;

Overwegende dat de *Rijksdienst voor werkliedenpensioenen* zich beperkt tot de verklaring dat deze vraag bevestigend moet worden beantwoord;

Overwegende dat de *Commissie der Europese Gemeenschappen* opmerkt, dat deze vraag reeds gesteld werd in de zaak 9-67 (arrest van 5 juli 1967, Colditz);

dat zij, met de Advocaat-Generaal Roemer die in deze zaak heeft geconcludeerd, van oordeel is, dat artikel 30, lid 1, van Verordening no. 4 slechts een procedurevoorschrift is waarmede werd beoogd de behandeling der pensioenaanvragen te vereenvoudigen en een spoedige afwikkeling daarvan te bevorderen en voorts, dat dit artikel wèl van toepassing is in geval



van gelijktijdige vaststelling van het pensioen, doch dat op grond van die bepalingen niet kan worden beslist in welk geval zodanige vaststelling automatisch plaats moet vinden;

dat men, overeenkomstig bedoelde conclusie, eerder zou kunnen vragen of artikel 28, lid 1, sub e en f, niet tot een interpretatie leidt in die zin, dat integendeel de vaststelling der uitkeringen op verzoek van de betrokkene *successievelijk* dient te geschieden;

dat indien zodanig verzoek een volgens de Belgische wetgeving vereiste *voorwaarde* zou vormen, de in artikel 28, lid 1, sub g, bedoelde successieve vaststelling mogelijk zou zijn wanneer de verzekerde dit verzoek niet heeft gedaan;

dat in de zaak 9-67 is gebleken, dat het er in wezen op aankomt te vermijden, dat de betrokkenen door toepassing der verordeningen rechten verliezen;

dat in de onderhavige zaak de gelijktijdige vaststelling van het pensioen, evenals in de zaak 9-67, tot zodanig verlies van recht zou leiden, daar de betrokkene het recht zou verliezen om op de normale pensioengerechtigde leeftijd (65 jaar) het normale pensioen te verkrijgen en hij uit dien hoofde in België aanspraken zou verliezen waartegenover in Frankrijk geen compensatie staat;

dat zijn Belgische loopbaan wegens de vervroegde vaststelling zou worden verkort en derhalve ook zijn loopbaan in haar geheel, hetgeen, aldus de Commissie, met artikel 51 van het Verdrag onverenigbaar is;

Overwegende dat de Commissie der Europese Gemeenschappen ter zitting van 17 oktober 1967 heeft betoogd, dat het gaat om de vraag of een instelling van sociale zekerheid van een bepaalde Lid-Staat (in casu België) het pensioen van een werknemer automatisch mag vaststellen, ook wanneer deze daartoe geen verzoek heeft ingediend, zulks uit hoofde van het enkele feit dat hij in een andere Lid-Staat (in casu Frankrijk) vaststelling heeft verzocht van het pensioen waarop hij bij toepassing van de wettelijke regeling van die tweede Lid-Staat aanspraak kan maken;

dat zij heeft opgemerkt, dat het Hof in zijn arrest in de zaak 9-67 (Colditz) heeft beslist, dat „uit artikel 28 van Verordening no. 3, junctis de artikelen 30 tot 36 en 83 van Verordening no. 4 niet volgt, dat de zonder toepassing van artikel 27 in een Lid-Staat ontstane pensioenaanspraak met ingang van een zelfde richtdatum gelijktijdig met een in een andere Lid-Staat nog niet ontstane verdere aanspraak op pensioen moet worden vastgesteld”;

dat deze regel volgens de Commissie van algemene gelding moet worden geacht en ook uitgebreid tot een geval als het onderhavige, waarin het recht op een pensioen in Frankrijk met toepassing van de in artikel 27 bedoelde samentelling ontstond;

dat immers de pensioenaanvraag in een land, waar rekening gehouden moet worden met de in een ander land vervulde tijdvakken, niet noodzakelijkerwijs medebrengrt, dat deze aanvraag ook geldt voor de berekening en de vaststelling van het pensioen in dat andere land, wanneer het voor de

werknemer een nadeel zou betekenen indien hij daar gelijktijdig een pensioenaanvraag indiende;

dat, met andere woorden, het vraagstuk hetwelk zich voor zou doen met betrekking tot het recht op pro rata-berekening, uit hoofde van het feit dat samentelling plaats moest vinden, niet samenvalt met de vraag het recht op pensioen in de verschillende landen ontstaat;

C — *Ten aanzien van de zesde vraag*

Overwegende dat de *Belgische Regering* meent, dat de door Couture ingediende pensioenaanvraag noodzakelijkerwijs betrekking heeft op uitkeringen, welke in een staat waar hij verzekeringstijdvakken heeft vervuld, afhankelijk zijn gesteld van de voorwaarde, dat hij zijn werkzaamheden staakt, welke voorwaarde in de wettelijke regeling van de andere staat niet geldt;

Overwegende, dat de *Rijksdienst voor werkliedenpensioenen* van mening is, dat deze vraag bevestigend moet worden beantwoord;

Overwegende dat de *Commissie van de Europese Gemeenschappen* opmerkt, dat deze vraag zich reeds in de zaak 2-67 (de Moor) heeft voorgedaan;

dat, wanneer de uitkeringen niet plaatsvinden daar de betrokkene bleef werken, laatstgenoemde niet aan de door de Belgische wetgeving gestelde voorwaarde voldoet en het pensioen bijgevolg krachtens artikel 28, lid 1, sub e en f, mag worden vastgesteld alleen reeds uit hoofde van de onder andere wettelijke regelingen vervulde tijdvakken;

dat mitsdien het verzoek om een Frans pensioen niet mede de vaststelling van het Belgische pensioen tot voorwerp kon hebben, nu aan de voorwaarden tot verkrijging daarvan niet was voldaan;

Overwegende dat de Commissie ter zitting van 17 oktober 1967 heeft betoogd, dat de vraag, in hoeverre tijdvakken, vervuld onder een wettelijke regeling — gelijk de Belgische — waarbij de uitkering van het pensioen afhankelijk is gesteld van het staken der beroepswerkzaamheden, in aanmerking moeten worden genomen, zich reeds voordeed in de zaak 2-67 (de Moor) en andermaal aan het Hof werd voorgelegd in de zaak 22-67 (Gofart);

dat de Commissie voorts opmerkt, dat uit haar toelichting op de vijfde vraag volgt, dat de zesde vraag eveneens ontkennend moeten worden beantwoord;

dat toch, indien men aanneemt dat de pensioenaanvraag in een bepaald land gedaan, niet gelijktijdig geldt voor een ander land, de vaststelling in dit laatste land automatisch wordt aangehouden tot op het ogenblik waarop de betrokkene om pensioen verzoekt, waarbij moet worden gelet op alle in de wetgeving van dit tweede land gestelde voorwaarden en, in casu, de voorwaarde dat de betrokkene heeft opgehouden te werken;

TEN AANZIEN VAN HET RECHT

Overwegende, dat de Belgische Raad van State zich bij zijn arrest van 24 maart 1967, ter Griffie van het Hof ontvangen op 21 april 1967, overeenkomstig artikel 177 van het E.E.G.-Verdrag, tot het Hof heeft gewend met een verzoek interpretatie van artikel 28, van Verordening no. 3 van de Raad van Ministers van de E.E.G. en van artikel 30 de Verordening no. 4 van genoemde Raad;

Overwegende dat in dit verzoek preliminair de vraag wordt opgeworpen of voormelde artikelen der Verordeningen nos. 3 en 4 uitgelegd moet worden in die zin, dat zij de migrerende werknemer, onder bepaalde voorwaarden „het recht toekennen, te kiezen tussen de berekeningswijze van artikel 28 en die welke voortvloeit uit de toepassing der wettelijke regelingen waaronder hij verzekeringstijdvakken heeft vervuld”;

dat met de volgende vragen in hoofdzaak wordt verzocht te beslissen of het in een bepaalde staat ingediende verzoek om pensioen automatisch — ook tegen de wil en in strijd met de belangen van de betrokken werknemer — een verzoek om vaststelling van het pensioen in de overige Lid-Staten inhoudt;

Overwegende, dat de Raad van State blijkens de formulering van zijn verzoek om interpretatie schijnt te zijn uitgegaan van het geval dat de migrerende werknemer, die in meerdere Lid-Staten verzekeringstijdvakken heeft vervuld, voor het ontstaan van zijn recht op pensioen in geen dier Lid-Staten de samentelling behoeft;

Overwegende, dat evenwel niet de door de Commissie in haar memorie geopperde mogelijkheid mag worden uitgesloten dat verzoeker, ten einde in Frankrijk aanspraak op uitkering te verwerven, krachtens artikel 335 van de Franse Code de sécurité sociale, de Belgische en Franse verzekeringsperioden heeft moeten samentellen;

Overwegende dat noch Verordening no. 3, noch Verordening no. 4 een keuzerecht, als bedoeld in de eerste door de Raad van State gestelde vraag, voorzien;

dat de artikelen 14 en 14 bis van Verordening no. 3 en de artikelen 12, 12 bis en 13 van Verordening no. 4 weliswaar zulk een recht toekennen, doch deze optie slechts geldt voor een beperkte categorie van migrerende werknemers, zoals voor hen die bij diplomatieke vertegenwoordigingen aangesteld zijn, dan wel in dienst zijn bij ambtenaren van zodanige vertegenwoordigingen, alsmede voor de hulpfunctionarissen van de Europese Gemeenschappen;

dat dit recht bovendien slechts betrekking heeft op de keuze tussen de wetgeving van de standplaats en die van het land van herkomst;

dat derhalve de toepassing van het bij de artikelen 27 en 28 van Verordening no. 3 voorziene stelsel uitsluitend afhankelijk is van de objectieve omstandigheden waarin de betrokken migrerende werknemer zich bevindt;

Overwegende, dat artikel 51 van het Verdrag in hoofdzaak ziet op het geval waarin de wetgeving van een enkele Lid-Staat voor de betrokkene niet het recht op uitkeringen doet ontstaan, daar de onder die wetgeving vervulde tijdvakken niet voldoende in aantal zijn;

dat het daartoe, ten behoeve van de migrerende werknemer die achtereenvolgens of alternatief aan de wetgeving van twee of meer Lid-Staten onderworpen was, de samentelling voorziet van de krachtens de wetgeving van elk dier Lid-Staten vervulde tijdvakken;

dat uit het voorgaande volgt, dat de bepalingen der artikelen 27 en 28 van Verordening no. 3 slechts van toepassing zijn in nauwkeurig bepaalde gevallen en dat zij overbodig zijn in een staat waar het met artikel 51 beoogde gevolg reeds uit hoofde van de enkele nationale wetgeving wordt bereikt;

dat zij, althans in het kader van een stelsel met verzekeringstijdvakken, waar het pensioenbedrag uitsluitend varieert naar gelang der vervulde verzekeringstijdvakken niet van toepassing zijn op de migrerende werknemer ten aanzien van wie in geen der Lid-Staten waar hij verzekeringstijdvakken heeft vervuld een samentelling der tijdvakken voor het ontstaan van het recht op uitkeringen nodig is;

Overwegende, dat de omstandigheid, dat de migrerende werknemer de verzekeringstijdvakken in een bepaalde staat moet samentellen ten einde het door hem verlangde ouderdomspensioen te verkrijgen, niet medebrengt, dat dat de gelijktijdige vaststelling der in de andere Lid-Staten verschuldigde ouderdomspensioenen verplicht zou zijn;

dat deze verplichting immers uit geen enkele bepaling voortvloeit;

dat zij met name niet volgt uit artikel 30 van Verordening no. 4, hetwelk slechts een — hier niet toepasselijke — procedureregulering vormt, welke strekt ter vereenvoudiging van de administratieve behandeling in geval van gelijktijdige vaststelling;

dat zodanige ambtsplicht tot gevolg zou kunnen hebben, hetzij dat de betrokkene, in afwachting van de vaststelling van zijn pensioen in een bepaalde staat, het in een andere staat verkregen recht op pensioen verliest, hetzij hem wordt belet het in de wetgeving van eerstgenoemde staat erkende recht om een latere vaststelling te verzoeken uit te oefenen;

Overwegende dat het stelsel van de artikelen 27 en 28 van Verordening no. 3 geenszins het verlies van een door een nationale wettelijke regeling toegekend keuzerecht medebrengt;

dat dit stelsel waarmede, zulks in overeenstemming met de doelstellingen van artikel 51 van het Verdrag, wordt beoogd de migrerende werknemer de voordelen te verzekeren welke aan de verschillende gedeelten van zijn loopbaan verbonden zijn, behoudens een uitdrukkelijke, niet met de doelstellingen van het Verdrag strijdige derogatie, niet mag worden toegepast in dier voege dat de migrerende werknemer van een deel der rechten welke hij aan de wetgeving van een Lid-Staat ontleent wordt beroofd;

Overwegende mitsdien, dat weliswaar de pensioenaanvraag in een bepaalde Lid-Staat mede kan gelden als een verzoek om pensioen in andere

staten gedaan, doch de betrokken werknemer in elk geval in de gelegenheid moet worden gesteld zijn desbetreffend besluit met kennis van zaken te bepalen;

dat, in antwoord op de vierde door de Raad van State gestelde vraag, nog moet worden vastgesteld, dat de werknemer wanneer hij besluit niet gelijktijdig tot het indienen van verschillende pensioenaanvragen over te gaan, gehouden is de in de wetgeving van de betrokken Lid-Staat voorziene termijnen en vormen in acht te nemen;

#### Ten aanzien van de kosten

Overwegende dat de kosten van de regering van het Koninkrijk België en van de Commissie van de Europese Gemeenschappen die hun opmerkingen aan het Hof hebben voorgelegd niet terugvorderbaar zijn;

dat de onderhavige instantie ten aanzien van de partijen ten principale het karakter draagt van een incident in het geding voor de Belgische Raad van State en de kostenbeslissing derhalve aan laatstgenoemde Raad staat;

Gezien de processtukken;

Gehoord het rapport van de Rechter-Rapporteur;

Gehoord de mondelinge opmerkingen van de Commissie van de Europese Gemeenschappen;

Gehoord de conclusie van de Advocaat-Generaal,

Gelet op het Verdrag tot oprichting van de E.E.G., met name de artikelen 48 tot 51 en 177;

Gelet op het Protocol betreffende het Hof van Justitie van de E.E.G., met name artikel 20;

Gezien Verordening no. 3 van de Raad van de E.E.G. inzake de sociale zekerheid van migrerende werknemers (Publikatieblad van de Europese Gemeenschappen van 16 december 1958, blz. 561 e.v.) met name de artikelen 14, 14 bis, 27 en 28;

Gezien Verordening no. 4 van de Raad van de E.E.G. strekkende tot uitvoering van de bepalingen van voornoemde Verordening no. 3 (Publikatieblad van de Europese Gemeenschappen van 16 december 1958, blz. 597 e.v.) met name de artikelen 12, 12 bis, 13, 30 tot 36 en 83;

Gezien het Reglement voor de procesvoering van het Hof van Justitie van de Europese Gemeenschappen;

verklaart

#### HET HOF VAN JUSTITIE,

uitspraak doende over de prejudiciële vraag, die de Belgische Raad van State, afdeling administratie, Zesde Kamer, bij arrest van 24 maart 1967 aan het Hof ter beoordeling heeft voorgelegd,

voor recht :

1. De toepassing van het stelsel der artikelen 27 en 28 van Verordening no. 3 op een migrerende werknemer is niet afhankelijk van de vrije keus van de betrokkene, doch van de objectieve situatie waarin hij zich bevindt.
2. De artikelen 27 en 28 van Verordening no. 3 zijn, althans in het kader van een stelsel met verzekeringstijdvakken waarin het ouderdomspensioen uitsluitend varieert naar gelang der vervulde tijdvakken, niet van toepassing op een migrerende werknemer ten aanzien van wie het recht op uitkeringen ontstaat zonder dat in een der Lid-Staten, waar hij verzekeringstijdvakken heeft vervuld, samentelling nodig is.
3. De Verordeningen nos. 3 en 4, en in het bijzonder de artikelen 27 en 28 van eerstgenoemde verordening, junctis de artikelen 30 tot 36 en 83 van Verordening no. 4, houden niet de plicht in een ouderdomspensioen, hetwelk in een Lid-Staat krachtens artikel 27 ontstond, op een zelfde richtdatum, gelijktijdig vast te stellen met een ander ouderdomspensioen, waarop het recht in een andere Lid-Staat nog niet ontstond, of waarop aanspraak werd verkregen in een andere Lid-Staat, welks wetgeving de betrokkene veroorlooft uitstel van de vaststelling te verzoeken.
4. De pensioenaanvraag bij een instelling van een Lid-Staat houdt geen afstand in van het keuzerecht hetwelk in de wettelijke regelingen der andere Lid-Staten aan de betrokken werknemers wordt toegekend. De bepaling van het tijdstip, waarop deze keuze moet worden gedaan, behoort tot de competentie der nationale autoriteiten,

en verstaat :

De beslissing over de proceskosten blijft bij de Belgische Raad van State.

Aldus gewezen te Luxemburg op twaalf december negentienhonderdzevenenzestig.

Lecourt

Monaco

Donner

Mertens de Wilmars

Trabucchi

Uitgesproken ter openbare terechtzitting te Luxemburg op twaalf december negentienhonderdzevenenzestig.

De Griffier,  
A. Van Houtte

De President,  
R. Lecourt